

Список источников:

1. Борисова Л. Н. Коммуникативные потребности как фактор, определяющий объем и уровень коммуникативной компетенции обучаемых в рецептивных видах общения / Л. Н. Борисова // Проблемы описания и преподавания русского языка как неродного. – Белгород, 1998. – С. 27 - 34.
2. Гусев В. В. Менеджмент. Управление персоналом. Мотивация. Коммуникация / В. В. Гусев. – М., 2001.
3. Изаренков Д. И. Базовые составляющие коммуникативной компетенции и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов-нефилологов / Д. И. Изаренков // Русский язык за рубежом. – М., 1990. - №4. – С. 54 - 60.
4. Леонтьев А. А. Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии / А. А. Леонтьев. – М. – Воронеж, 2001.
5. Сафонова В.В. Культуроведение и социология в языковой педагогике / В.В. Сафонова. – Воронеж, 1992.
6. Самосенкова Т.В. Культура профессионального общения в подготовке иностранных учителей-русистов: Монография / Т. В. Самосенкова. – СПб. : Изд.РГПУ, 2003.
7. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова. – М., 2000.

Зміст навчання української мови як іноземної на сучасному етапі

Селіверстова Л.І.

*доцент кафедри української та російської мов як іноземних
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

Зміст мовної освіти іноземців, які навчаються в українських ВНЗ, поєднує три взаємопов'язані складники: лінгвістичний, мовленнєвий, соціокультурний. Однією з проблем методики викладання української мови як іноземної на сучасному етапі є трансформація змісту навчання.

Останнім часом увага дослідників зосереджена на новітніх освітніх технологіях, упровадженні дистанційної форми навчання, що підтверджується матеріалами фахових видань, конференцій [8; 6]. Із залученням мультимедійних засобів до навчального процесу змінюється форма навчання і відповідно – трансформуються зміст, а також методичні вказівки до його засвоєння. За останнє десятиріччя у відкритому доступі Інтернет з'явилися електронні підручники, курси з української мови для початківців, фахового спрямування [4; 1]. У багатьох ВНЗ створюють традиційні нові підручники з української мови за фахом. А отже, питання зі змісту навчання залишається на сьогодні таким же актуальним, як і раніше.

Аналіз наукової літератури свідчить про переосмислення форм організації мовної освіти іноземних громадян у вищій школі. Науковці наголошують, що створення нових моделей навчання мови в добу високотехнологічного інформаційного суспільства повинно зосередитися на вихованні особистості, здатної до самоосвіти і саморозвитку. Слід зазначити, що неконтрольований обсяг навчального матеріалу, вільний доступ до необмеженого ресурсу Інтернет може перевантажувати студента і навіть негативно позначитись на його успішності.

Об'єктом нашого дослідження є **зміст навчання української мови як іноземної на сучасному етапі**. Найважливіша мета навчання іноземних громадян –

оволодіння комунікативною компетенцією [5:4]. Комунікативна компетенція, як відомо, включає мовну, соціокультурну, професійну компетенції, мовленнєву й емотивну культуру. Мова як засіб навчання професійної діяльності – особливість української мови як іноземної.

На початковому етапі навчання української мови іноземці вивчають мовлення як основу побутового й навчального спілкування – від простого до ускладненого. Зміст навчання включає фонетичний, лексичний, граматичний, культурологічний матеріал. Науковці виділяють комплексний підхід у навчанні [7]. Мовлення вивчається в усній і письмовій формах. У цьому значенні мовлення розглядаємо як результат творчого процесу. У наш час спостерігається тенденція до зменшення використання письмових робіт за допомогою ручки. З першого курсу студенти користуються смартфонами, планшетами, ноутбуками, комп'ютерами – тобто для написання використовують клавіатуру гаджета, де літери позначені друкованим шрифтом. Можемо припустити, що згодом у іноземних студентів зникне потреба використання прописних літер. А це – 50 % абетки. Іноземцеві нелегко вивчити чотири варіанти однієї літери. Отже, перехід навчання на мультимедійне забезпечення вносить корективи до змісту навчання. Викладачі часто спостерігають таке явище, коли іноземний студент пише друкованим шрифтом у зошиті. Це свідчить про природну доцільність / недоцільність використання ресурсів навчання.

У межах значення «мовлення як результат» іноземні студенти вивчають розмовний і навчальний стилі мовлення (на початковому етапі), потім послідовно художній, публіцистичний і науковий стилі. Невід'ємною складовою в їх вивченні є мовленнєві жанри (усні й письмові). Комунікативна компетенція мовця складається з певного набору мовленнєвих жанрів [2]. Виділяються чотири класи мовленнєвих жанрів: інформативні, імперативні (прохання, поради тощо), етикетні або перформативні (привітання, поздоровлення тощо), оцінні [3:45]. Комплексно до змісту навчання входять різновиди стилістичних фігур, фразеологічних сполук. Якщо раніше подання нового матеріалу обмежувалося таблицями, матеріалом підручника, моделями усного мовлення, то зараз, крім традиційних способів, активно використовуються комп'ютерні презентації з фото, анімацією, аудіо-, відеоматеріалами, віддаленим контентом, так що можна звернутися до будь-яких словників тощо. Контроль знань на певних етапах навчання можна здійснити на комп'ютері за допомогою тестів. Комп'ютерні програми дозволяють створювати й використовувати різні комбінації завдань. Після засвоєння матеріалу студент легко підключається до усного спілкування. Добре, коли викладач має можливість запропонувати групову чи індивідуальну роботу в чаті, на форумі, – це активізує мовленнєву діяльність іноземних студентів.

У значенні «мовлення як ораторський жанр» студенти вивчають на початковому етапі невеликі за обсягом навчальні тексти фахового та культурологічного спрямування. На наступних етапах навчання в обігу студентів більший за обсягом матеріал – це тексти, які передбачають різні форми роботи з ними. Метою такого навчання є розвинути вміння опрацювання великих за обсягом

навчальних і наукових текстів та, в результаті – підготувати власний виступ – захист курсової, бакалаврської, магістерської роботи.

Мова має рівневу структуру (фонетичний, лексичний, морфемний, морфологічний, синтаксичний рівні), а також певну кількість звуків, морфем, відмінків тощо. А мовлення має лінійну структуру. Воно розгортається в часі і просторі. Особливість методики викладання української мови як іноземної передбачає комплексне вивчення мовлення і мови. Неодмінною умовою є порційне подання навчального матеріалу. Але сучасні можливості дозволяють відкрити на екрані комп'ютера кілька віконць, щоб показати частину граматичної теми і її місце в загальному обсязі. Наприклад: під час вивчення одного з відмінків можна показати парадигму відмінювання одного відмінка та усіх інших, або відмінювання іменника чоловічого роду цього відмінка і порівняти на екрані з парадигмою відмінювання цієї категорії іменника. Під час пояснення нового матеріалу викладач може запропонувати кілька способів його подання за умови їх зберігання в базі комп'ютера. Тобто має бути електронне сховище, де на кожен тему заздалегідь заготовлені усі можливі презентації, електронні підручники, словники., аудіо-, відео зразки тощо. Мета такого різноманіття – прискорення вивчення теми й підвищення ефективності засвоєння та набування стійких навичок. Зазначимо, що сучасні технічні можливості, які дозволяють використовувати в навчанні різні види матеріалу, спонукають до активності різні механізми пам'яті. Після презентації нової теми студент може обрати самостійно складові змісту практичного заняття, щоб прискорити запам'ятовування, збереження, усвідомлення і нарешті відтворення мовленнєвої моделі (усної чи письмової). Результати навчання мають бути спрямовані на довготривалу пам'ять. Безумовно цьому сприяє повторення. Навчальні сховища комп'ютера можуть використовуватися часто для повторення як в індивідуальній, так і в груповій роботі. Головне, що зараз це не потребує багато часу.

Усне мовлення, як відомо, може поєднуватися з невербальними засобами спілкування (жести, міміка, інтонація). Традиційне подання нової теми в підручнику здійснюється через схеми, зображення малюнків. А інноваційне – забезпечить різноманітну варіативність: презентації, аудіо різними голосами (чоловічими, жіночими, дитячими), епізоди художніх фільмів (з певною ситуацією), можна для порівняння інтонації, жестів, міміки – на кількох мовах.

Вироблення комунікативної компетенції передбачає вміння орієнтуватися в ситуації спілкування – це означає усвідомлення мотиву спілкування, мети мовлення, особливості адресата, предмету мовлення (про що говорити чи писати), основної думки. До змісту навчання тут мають бути включені більшість можливих варіантів. Іноземний студент повинен на занятті мати можливість обирати різні варіанти складників ситуативного спілкування.

У зв'язку з тим, що іноземці вивчають українську мову як засіб для подальшого навчання і здобуття фахових знань, на заняттях вони опановують офіційну комунікацію. Як відомо, неофіційна комунікація має особливості на всіх рівнях мови. Вважаємо доцільним включати до змісту навчання аудіо-, відеозразки для порівняння цих видів комунікації. Офіційна комунікація буває публічною та особистою.

Публічна комунікація поділяється на два підвиди: масову (радіо, телебачення) і колективну (доповідь, лекція). Зрозуміло, що такі питання розглядаються на завершальному етапі навчання. Добре, коли за допомогою комп'ютера іноземні студенти матимуть можливість прослухати варіанти названих видів і підвидів комунікації, а в тестовій формі визначити їх спільні та відмінні ознаки. На момент контролю – підготувати власну доповідь.

Кожній людині притаманні індивідуальні тембр голосу, гучність, міміка, пози, жести, смислові інтонації, логічні, фразові наголоси, емоційні, оцінювальні інтонації, ритмомелодійні засоби. Таким чином, на початковому етапі навчання іноземний студент раніше міг сприймати зміст навчання лише через індивідуальні особливості викладача. Інноваційні засоби дозволяють студенту сприймати різні варіанти засвоєння навчального матеріалу. Монолог, розповідь, роздум, оцінка, характеристика, прохання, наказ, порада, діалог, бесіда, дискусія, стаття в газету, наукова стаття, курсова робота тощо мають складати певну частину змісту навчання іноземних студентів української мови.

У сучасному світі існують різні види контактів людей: еміграція та імміграція, економічні, культурні зв'язки, туризм, війни, проживання людей різних національностей на спільній території, освіта і наука. Вищезазначені фактори контактів людей спонукають їх до білінгвізму чи й полілінгвізму. Більшість сучасних студентів – білінгви, які володіють, крім рідної, англійською або французькою мовами. Отже, доцільно використовувати їхні знання мов, тобто – до змісту навчання мають бути включені не тільки комунікативні моделі з перекладом кількома мовами, а й бажано мати в електронній базі розмовники.

З дослідженого матеріалу можна зробити висновок. Швидкість змін і перетворень у світі набуває обертів. Університети намагаються забезпечити навчальний процес сучасною апаратурою. Безперечно, інформатизація освіти – це перспективний шлях до розвитку суспільства. Сучасні студенти, як правило, білінгви, більшість з яких володіє комп'ютерними знаннями, усі вони – користувачі Інтернет. Українська мова як іноземна традиційно має за мету – дати інструмент іноземному студенту для якісної сучасної освіти. Отже, зі зміною якості суб'єкта навчання, форм навчання, неодмінно має корегуватися і зміст навчання.

Список джерел:

1. Автоматизована навчальна система української мови (електронний підручник). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mova.info/Page2.aspx?l1=58>
2. Бацевич Ф.С. Лінгвістична генетика: проблеми і перспективи / Флорій Сергійович Бацевич. – Львів : ПАІС, 2005. – 264 с.
3. Горелов И.Н. Основы психолінгвістики / И. Н. Горелов, К.Ф. Седов. – [3-е перераб. и дополн. изд.]. – М. : Лабиринт, 2001. – 304 с.
4. Електронний підручник з сучасної української мови. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.linguist.univ.kiev.ua/WINS/pidruchn/>
5. Єдина типова навчальна програма з української мови для студентів-іноземців основних факультетів нефілологічного профілю вищих навчальних закладів України III – IV рівнів акредитації / Уклад.: Л. І. Дзюбенко, В. В. Дубічинський, С. А. Чезганов [та ін.] / За ред. О. Н. Тростинської, Н. І. Ушакової. – К.: НТУУ «КПІ», 2009. – Ч.3. – 52с.

6. Інтелектуальний форум “Від ефективного університету до конкурентоспроможної вищої освіти в Україні” [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.edu-trends.info/cher-forum/>
7. Комплексний підхід. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/784/110/>
8. Ставицька І.В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1103>

Деякі аспекти формування іншомовної комунікативної компетенції іноземних студентів базових факультетів

Семененко І.Є.

доцент кафедри мовної підготовки

Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

м. Харків, Україна

Формування особистості, що здатна до успішної соціалізації в суспільстві та активної адаптації на ринку праці, є одним із пріоритетних завдань сучасної освіти. Педагогічна практика свідчить, що ефективності фахової підготовки сприяє комфортність умов навчання, успішність засвоєння освітньої програми, усвідомлення правильності професійного вибору та емоційно-психологічне задоволення освітнім процесом в цілому. Особливістю фахової підготовки іноземних студентів є те, що результативність цього процесу залежить від засвоєння мови країни навчання як засобу спілкування. Саме на заняттях з мовної підготовки має закладатись таке ставлення іноземних студентів до фахової підготовки, яке виражається в розумінні важливості і значущості вивчення мови країни навчання для отримання майбутньої професії.

Головною метою мовної підготовки іноземних студентів є формування іншомовної комунікативної компетенції майбутнього фахівця, що дозволяє використовувати мову як засіб професійного та міжособистісного спілкування.

Для можливості професійного спілкування на заняттях з мовної підготовки слід організовувати опрацювання змісту професіограми майбутнього фахівця. Фахова компетентність розглядається нами як характеристика, що відображує ділові та особистісні якості фахівця, рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети в професійній діяльності, а також моральну позицію фахівця [2]. За О. Піраловою, професійна компетентність може розглядатися як сума професійних компетенцій і соціальної поведінки (використання професійних знань, умінь працювати індивідуально і в групі, умінь приймати рішення) [5]. Також необхідно визначити критерії професіоналізму:

- глибокі і міцні знання зі спеціальності, вільне користування ними;
- умінь використовувати в практичній діяльності весь набутий багаж знань, знаходити вихід у будь-якій ситуації, правильно оцінювати стан справ і приймати адекватні рішення;
- упровадження в практику роботи нового, передового, знаходження шляхів удосконалення системи роботи та наполегливість у необхідності рухатися до досягнення поставленої мети;